

İKİNCİ OTURUM: ULUSLARARASI YATIRIM HUKUKU AÇISINDAN KANAL İSTANBUL

Prof. Dr. Ersin ÇAMOĞLU:

55. Sayın Kurucu Rektörüm, sayın Dekanım, değerli meslektaşlarım, sevgili konuklar ve sevgili öğrenciler; Kanal İstanbul projesi 21. yüzyılımızın kanımca en önemli, en büyük ve en cesur projelerinden birisidir. Böyle bir projeyi, Turgut Özakman'ın literatürümüze kattığı deyimle ancak "Çılgın Türkler" başarabilir. Bunun konuşulmaya başlanması bile aslında çok önemli bir konudur. Tabii böyle bir projenin ki sadece milli bir proje değil, bir dünya projesi olan Kanal İstanbul projesinin çeşitli boyutlarda tartışılması bir zorunluluktur çünkü bunun siyasal, hukuki, ekonomik ve çevresel pek çok sonuçları olacaktır. İşte bu ihtiyacı daha önceden yakalayıp bunu bilimsel bir sempozyuma dönüştüren fakültemiz kuruluşlarından UHAM'a ve başta müdürü sayın Demirel olmak üzere seminer projesini getiren bütün yöneticilere de ayrıca teşekkür etmek istiyorum ve kendilerini kutluyorum. Sabahki oturumumuzda konunun daha çok milletlerarası hukuk ve milletlerarası siyaset boyutu konuşuldu. Bugün tabii çok büyük, devasa bir proje olduğu için bu projenin yatırım boyutunu değerli uzman arkadaşlarım, sevgili meslektaşlarım sayın Yusuf Çalışkan ve sayın Ercüment Erdem ile birlikte sizlere sunmak istiyoruz. Ben sözü daha fazla uzatmaksızın kendilerine bırakıyorum zaten programımızı biraz öteledik. O nedenle soru ve cevap ya da tartışma konularına da daha fazla vakit kalmasını sağlamaya çalışıyorum ve ilk sözü sayın dekanımıza, Yusuf Çalışkan Hocama veriyorum.

Prof. Dr. Yusuf ÇALIŞKAN:

56. Çok teşekkür ediyorum. Sayın Dekan, sayın hocalarım, öğrenciler, değerli meslektaşlarımız ve avukatlar. Kanal İstanbul gerçekten çok önemli bir projedir. Hocam çok güzel dedi "Çılgın Türkler"... Baktığımızda da Kanal İstanbul projesi, yurtdışında "Çılgın Proje" olarak adlandırılmaktadır. Türkiye'de de açıkça makalelerde "Çılgın Proje" şeklinde nitelendirilmektedir. Bu proje, eğer gerçekleşirse, yatırımlar ve özellikle uluslararası yatırım hukuku bağlamında maliyetler açısından değerlendirmeyi bir hukukçu olarak bizlerden ziyade finans ve işletme sektöründeki kişilerin yapması gerekir. Fakat bir hukukçu olarak baktığımızda yabancı yatırımcı tarafından mutlaka bu projeye yatırımların olacağını söylemek mümkündür. Sektörel bazda başta inşaat, gayrimenkul, turizm, enerji, denizcilik gibi alanlar olmak üzere Kanal İstanbul projesi gerçekleşirse yabancılara inanılmaz yatırım olanakları doğacaktır.

57. Özellikle ICSID Tahkiminden Süveyş Kanalı ile ilgili bir dava örneği vermek gerekirse ki ilk oturumda da hocalarımız örnek verirken Süveyş Kanalı gibi kanallardan bahsettiler. Süveyş Kanalı, son düzenlemeleri yabancı yatırımcıların iştirakiyle ve joint-venture gibi işbirlikleriyle yapılan önemli

bir projedir. Bununla ilgili bir uyuşmazlık çıkmıştır ve bu uyuşmazlık çıktığında neler olduğunu bir örnek bazında da inceleyeceğiz.

58. Bu projeye bir yabancı yatırımcı gelecektir çünkü çok önemli bir projedir. Bunun inşaatı ve çevresel etkileri olacaktır. Burada hukuk kapsamında ilk bakmamız gereken unsur, projenin riskleridir. Bu riskler ticaret, uluslararası hukuk ve özellikle uluslararası yatırım hukukunda mevcut olan risklerdir. Her ne kadar ilgili projede ülkemiz “ev sahibi devlet” yani “host-state” olarak yer almasına rağmen yabancı yatırımcı Türkiye’ye geldiğinde ne tür risklerle karşılaşabileceği bilmesi gerekmektedir ki bu riskleri bertaraf edebilsin ve bunlara karşı korunabilsin.
59. Bakıldığında Selami Hocam çok güzel bir sunumda özellikle şunu vurguladı: “Egemenlik kavramı”. Uluslararası hukukta egemenlik çok önemlidir. Uluslararası yatırım hukukunda da çok önemlidir hatta en temel temel hukuku ev sahibi devletin egemenliğidir. İşte bu egemenlikten dolayı hukuki ve politik riskler olmaktadır. Örneğin, belirsiz bir hukuk düzenini yabancı bir yatırımcı istemez ya da bir uyuşmazlık çıktığında acaba ev sahibi devlet olarak Türk hukuku mu uygulanacak ya da şehir hastanelerinde yaptığımız bazı yanlışlıklarda olduğu gibi İngiliz hukuku da uygulanacak mı?
60. Yabancı bir yatırımcı uyuşmazlıkların çözümü söz konusu olduğunda, fikri mülkiyet haklarının korunması ile ilgili problemlerle ya da en önemlisi bir tazminatsız kamulaştırma riskiyle de karşı karşıya gelebilecektir. Neden bu durumlarla karşı karşıya gelecektir? Yabancı yatırımcı bu projede belki bir inşaatla başlayacaktır ama devletteki veya hükümetteki bir değişiklik ile yasal düzenlemeler gereği onun malvarlığına el konulabileceği gibi yatırıma teşvik edici düzenlemeler de daha sonradan değiştirilebilir. İşte bunlar hep risktir. Bunlara biz “hukuki ve politik riskler” diyoruz. Uluslararası yatırımda bu riskleri daha da genişletiyoruz ve ekonomik riskler ve strüktürel dediğimiz yapısal riskler olarak nitelendiriyoruz ama zamanımız olmadığı için bunlara çok değinemeyeceğiz.
61. Riskler neden önemlidir? Bir yabancı yatırımcı ülkemize geldiğinde bunu Kanal İstanbul projesi bazında anlatıyoruz ama herhangi bir projede olabilir, örneğin Marmaray projesi ki o bir metro projesidir ve onda da yabancı yatırımcılar vardır. Bu gibi projelerde yabancı yatırımcı şuna dikkat eder: ev sahibi devlet iç hukukta yabancı yatırımcılara bütün korumaları sağlayabilir ve hukuki düzenlemeler liberaldir fakat acaba beni uluslararası yatırım hukuku açısından koruyacak düzenlemeler nedir? Türkiye acaba bunlarla ilgili yükümlülükler altında mıdır? Daha doğru bir ifadeyle Türkiye uluslararası hukuki düzenlemelerde yatırımlara ilişkin hangi yükümlülükleri kabul etmektedir? İşte burada uluslararası yatırım hukukunda en önemli sözleşmelerden olan, -bu bir uluslararası anlaşmadır- iki taraflı yatırım anlaşmaları vardır ve bu anlaşmalara “Bilateral investment treaties (BIT)” denilmektedir. BIT’ler dikkate değer anlaşmalardır ve Türkiye yaklaşık 80 ila 90 arasında iki taraflı yatırım anlaşması yapmıştır.

62. Bu iki taraflı yatırım anlaşmalarının amacı hem yabancı yatırımcıyı teşvik etmek hem de yapılan yabancı yatırımları korumaktır. Burada amaçsal olarak iki durum vardır: hem teşvik edeceksiniz hem de koruyacaksınız. İşte burada hem esasa hem de usule ilişkin ilkeler vardır. Zaten yabancı yatırımcı bir ülkeye geldiğinde açıkçası iç hukukta bütün düzenlemeler vardır der fakat şuna da bakılır: Lüksemburg ile Türkiye arasında iki taraflı yatırım anlaşması var mı? Örneğin metro, marmaray projelerinde veya şehir hastanelerinde Lüksemburglu şirketler Türkiye'ye yatırım yapmaya geldi. Lüksemburg ile Türkiye arasında iki taraflı yatırım anlaşması var ise o zaman Lüksemburglu yatırımcı Türkiye'de problem yaşaması halinde Türkiye-Lüksemburg iki taraflı yatırım anlaşmasına dayanarak tahkim yoluna gidebilir ve Türkiye'yi tahkimde bir davalı konumuna düşürebilir. İşte bahsettiğimiz yatırım anlaşmaları, anlaşmada devlete tanınan yükümlülüklerin devlet müdahalesi ile ihlal edilmesi sonucunda yabancı gerçek veya tüzel kişilere ilgili devlete karşı dava açabilme imkanı tanıyor ve bu yabancı yatırımcı açısından cidden çok önemli bir düzenlemedir.
63. Burada yabancı yatırımcılara uygulanacak standartlar vardır. Bu standartların hepsini tek tek anlatmamız ve Kanal İstanbul projesi bağlamında değerlendirmemize emin olun zamanımız elvermez fakat önemli olanları özellikle Hukuk Fakültesi öğrencilerimiz için kısaca anlatacağım. Neden anlatacağımı da söyleyeceğim çünkü eğer Kanal İstanbul projesine bir Çinli, Amerikalı veya Rus bir yatırımcı -bilemiyorum ne yaparlar gelirler mi?- geldiğinde mutlaka yatırım sözleşmesi yani kamu imtiyaz sözleşmesi dediğimiz devletin kurumlarıyla sözleşmeler yapacaktır ve bunlar zaten koruma sağlıyor ki eminim Ercüment Hocam bunlardan bahsedecektir. Ben asıl konuyu uluslararası anlaşmalar bazında anlatmaya çalışacağım.
64. Burada iki taraflı yani devletlerarası yapılan bir anlaşmaya dayanarak yabancı yatırımcı şu standartları arıyor:
- Birinci standardımız "Adil ve Hakkaniyetli Muamele". Buna birazdan geleceğiz.
 - İkinci standardımız; bana ayrımcılık yapma, bana diğer yabancı yatırımcı ile aynı şekilde muamele yap "En Çok Gözetilen Ulus Muamelesi".
 - Üçüncüsü «Kamulaştırma». Kamulaştırmayı ikinci sınıftaki idare hukukundaki gördüğümüz gibi salt el koyma olarak nitelendirmeyelim. İngilizcesi «creeping expropriation» olan dolaylı kamulaştırma var. Mesela yabancı yatırımcıya lisans ve teşvik verdiniz ama lisansını veya teşvikini sonradan iptal ettiniz. Bu da bir kamulaştırma ve dolaylı kamulaştırma olarak tahkimde özellikle Uluslararası Yatırım Tahkiminde ve ICSID Tahkiminde kabul edilmektedir.
 - Dördüncüsü ise Türk yatırımcıya davranıldığı gibi yabancı yatırımcıya da aynı şekilde davranılmasını düzenleyen "Ulusal Muamele"
 - Beşincisi "Tam Koruma ve Güvenlik". Özellikle tam koruma ve güvenlik ilkesi Libya gibi ülkelerdeki sivil ayaklanma durumlarında yatırımların fiziken ve hukuken korunmasını sağlayan bir ilkedir.

- Altıncısı “Yatırımların Serbest Transferi”. Yatırımcılar geldiler, konuşuldu ve diyelim ki kanal yapıldı. Kanalin yanına ise turizm ile ilgili birtakım projeler yapılacak. İşte tüm bu projelerden yabancı yatırımcı para kazandığında bu paranın transferini de ona sağlamanız gerekiyor. Burada birtakım sınırlamalar getiremiyorsunuz.
65. Kanal İstanbul projesine bir yabancı yatırımcı yatırım yaptı ve ileride bu projeden dolayı devlete karşı dava açılması mümkün müdür? Tabii ki çünkü yabancı yatırımcı para kazanmak isteyecektir. Bu durumu örnek bir dava ile açıklayalım: *Jan de Nul N.V. and Dredging International N.V v. Mısır Arap Cumhuriyeti*. Mısır’a karşı açılan bu dava, 2008 tarihinde ICSID Tahkiminde gerçekleşen ve Süveyş Kanalı ile ilgili bir davadır. Biliyoruz o kanal da çok önemli hatta sunumun sonunda Süveyş Kanalı ile ilgili Avrupa Birliği’nin bir çalışması var ve bizde ne olabileceği açısından onu da çok kısaca anlatacağım.
 66. Bu davada kuruluş yeri Belçika olan iki şirket geliyor ve yatırım yapıyor. Bu iki Belçikalı şirket öncelikle Süveyş Kanalı otoritesiyle joint-venture (ortak girişim) sözleşmesi yapıyorlar. Bu sözleşme gereğince dip taraması yapılıyor. Bizde de kanal dip taramaları, temizleme ve kanalın oluşumu gibi çalışmalar yapılacaktır. Hatta sözleşmede Belçikalı şirket taşlar çıkarsa taşları alacağı da yazıyor. Fakat ilerleyen süreçte sözleşmedeki işlemleri yaparken iki şirket maliyet açısından problemler yaşıyor. Süveyş kanal otoritesinin verdiği bilgiler doğrultusunda fraud yani hile olduğunu iddia ediyorlar ve projenin net olmadığından ileri sürüyorlar. Projenin açık olmadığından dolayı işlerin uzadığını hatta çok ciddi problemler yaşadıklarını ifade ediyorlar. Neticesinde joint-venture sözleşmesi kapsamında yapılan dip taraması ve temizleme gibi işlemlerden çıkan hukuki problemlerden dolayı Mısır yerel mahkemelerinde davalar açılıyor ve bu davalar 10 yıl sürüyor. Tabii ki iki şirket şunu diyor: «tamam biz bu davaları açtık ama asıl ben bunu ICSID Tahkimine götürürüm ve burada Belçika ile Mısır arasındaki iki taraflı yatırım anlaşmasına dayanırım». Özellikle «fair and equitable” yani adil ve hakkaniyetli muamele yapılmadığını hatta davalar uzun sürdüğü “denial of justice” dediğimiz adil yargılanma hakkının ihlali olduğu ileri sürülmektedir. Fakat daha sonrasında açılan tahkim heyeti, Süveyş kanal otoritesinin faaliyetlerinden dolayı devlete teşmil edilemeyeceğini, devlet her ne kadar kamu idari organı olsa da bağımsız bir organ olduğunu ve özel hukuk işlemi yapıldığı için bu faaliyetlerinden dolayı Mısır devletine karşı dava açılmayacağına karar veriyor.
 67. Buna benzer Tulip’in Isparta ikiz kulelerle ilgili açtığı *Tulip vs Turkey* davasında ise TOKİ de aynı şekilde her ne kadar devletin kurumu olsa da ICSID Tahkiminde Türkiye aleyhine dava açılmayacağını çünkü olayda devlete teşmil edilemeyeceğini söylüyor ki bunlara burada giremeyeceğiz. Tulip şirketleri 80 milyon dolarlık bu davayı kaybediyor. Her ne kadar bahsi geçen davalarda teşmil kabul edilmese de içtihatlar çok çabuk değişmektedir ve yabancı yatırımcılar haklarını çok iyi savunursa gelip size tabii ki davaları açıp kazana-

bilirler. Özellikle “denial of justice” dediğimiz ihkak-ı haktan imtina etmeme kuralı da yeni kurallardandır ve devletler tarafından dikkat edilmelidir.

68. Bir tane daha örnek dava var. Kanal İstanbul projesinde düşünün gemi güverteleri ve denizcilik alanında faaliyetler olacak. Bu konuya benzer şekilde ilk defa Fransa’ya karşı bir Türk yatırımcı dava açtı: *Erbil Serter vs Fransa* davası. Fakat yatırımcı daha sonra davasından vazgeçti fakat dava açma sebebi şuydu: fikri mülkiyet ki Kanal İstanbul’da da fikri mülkiyet ile alakalı mevzular söz konusu olabilir. Projelerde çalışacak mimarların bu projenin yapılmasında fikri mülkiyet hakları ile ilgili ihlallerin olduğunu iddia etmesi durumunda ne olacak? Tıpkı Fransa-Türkiye arasındaki iki taraflı yatırım anlaşmasına dayanarak Türk yatırımcının Fransa’ya açtığı gibi fikri mülkiyet hakkı ile ilgili de davalar gelebilir.
69. Gelelim en önemlisine: ben bir yabancı yatırımcı olsam, bu ister Kanal İstanbul projesi olsun, ister herhangi bir proje olsun; ilgili ev sahibi devlet tarafından bana karşı adil ve eşit muamele ya da hakkaniyetli muamele olmasını isterim. Hepimiz hukuk fakültesindeyiz, hocalarımız “eğer düzenleme bulamazsanız TMK m.2’ye, iyiniyete gidin” der, biliyorsunuz. Yabancı yatırımlarla ilgili bütün davalarda da yabancı yatırımcı haklı ise adil ve hakkaniyetli muamele kavramı ihlal edildiği için devlete karşı dava açacaktır. Dolayısıyla yabancı yatırımcı Türkiye’ye geldiğinde ister gemicilik isterse de kanalın açılması ile ilgili faaliyetler yaparken devlet tarafından kendisine hakkaniyetli muamele edilmesini isteyecektir. Nedir bu adil ve hakkaniyetli muamele? Bu kavram açık ve net bir şekilde tanımlanmıyor. Peki, bu kavramı nasıl yorumluyoruz? Yatırım tahkiminde uluslararası hukukta gördüğümüz üzere 1969 tarihli Viyana Anlaşmalar Hukuku Sözleşmesinin 31., 32. ve 33. maddelerine göre hakimler yorumluyor. Fakat örnek bir dava daha var: *TECMED v Mexico* davası.
70. Buna geçmeden önce; yabancı yatırımcının meşru bir beklentisi vardır: “legitimate expectations”. Yabancı yatırımcı istikrar, kanuni düzenlemelerin açık ve şeffaf olmasını bekler. Tüm bu haklı beklentiler “fair and equitable” dediğimiz adil ve hakkaniyetli muamele ilkesinin altındadır. “Gel bir yıl çalış bizde deyip daha sonra yabancı yatırımcıya senin her şeyini iptal ediyoruz” dediğimizde bu adil ve eşit muamele ilkesine aykırılık teşkil edecektir.
71. Ayrıca yabancı yatırımcı sözleşmesel taahhütlere uyulmasını da beklemektedir. Bu ister kamu imtiyaz sözleşmesi, ister yap işlet devret, ister kamu özel ortaklığı sözleşmesi olsun devletin veya devletin organlarının sözleşmesel yükümlülüklerine ve garantilerine de uymasını ister. Bir ara köprülerle kıyaslama yapıyorduk. Biliyorsunuz köprülerde ücret garantilerimiz var ve büyük sorunlar yaşanıyor. Fakat verilen bu garantilere aykırı davranılmaması gerekiyor.
72. Bir de ulusal mevzuatı, kanunları, kararları ve kararnameleri yabancı yatırımcıları olumsuz etkileyecek şekilde değiştirmemek gerekiyor. Tabii burada

devletin egemenliğinden gelen düzenleme hakkı var ama bu hakkın sınırı yabancı yatırımcıya taahhüt edilen adil ve eşit muameledir. Örnek olarak Türkiye'nin ilk kaybettiği, belki de tek kaybettiğimiz hatta kazanıp kaybettiğimiz -çünkü çok cüzi bir miktar tazminat ödedik- davayı vereyim: *PSEG Global vs. Turkey* davasında Amerikan şirketleri Konya Ilgın'da yatırım yapıyorlar. Bir kömür madeni, elektrik enerjisi üretecekler. Türkiye kamu imtiyaz sözleşmelerine ilişkin yeni ve güzel değişiklikler yapmasına rağmen yabancı yatırımcı "bana bunları uygulamadınız, hukuki düzeni böyle sürekli değiştirirseniz ben de sizi dava ederim" diyor ve akabinde tahkim davası açılıyor. Davanın sonucunda yabancı yatırımcı tazminatı kazandı ancak tazminat çok cüzi bir rakamdı. Sonuç olarak hukuki düzenlemeler ve mevzuat değişiklikleri konusunda devlet olarak yabancı yatırımcıya karşı şeffaf olmamız gerekiyor.

73. Bir proje yapılırken başta finans ve hukuk olmak üzere her açıdan değerlendirilmesi gerekiyor. Bir yabancı yatırımcı gelecek ve milyar dolarlar harcancak. Türkiye bunu kendi bütçesi ile yapamayacak ve duyduğumuz kadarıyla Katarlılar ve Çinliler ile birtakım görüşmeler de yapılıyor. Proje finansman kaynakları isteyecektir ya da yabancı yatırımcı geldiğinde anlattığımız kamulaştırma ve sözleşmelere uymama gibi bütün bu riskleri garanti altına alınacak bir garanti sistemi de isteyecektir. İç hukuk düzenlemesi ve iki taraflı yatırım anlaşmaları var ama yabancı yatırımcı bir de garanti isteyecektir. Nasıl ki deprem için sigorta yaptırıyorsak burada da sigorta sistemi mevcuttur.
74. Japonya'nın ve Avrupa Birliği'nin birçok konuya ilişkin şirketi var ama ben özellikle çok önemli olduğu için MIGA dediğimiz çok taraflı garanti kuruluşuna dikkat çekmek istiyorum. MIGA, Dünya Bankası nezdinde garanti veren bir kurumdur. Mesela Türkiye'nin şu anda İzmir'deki deniz projesini ve şu anda gördüğümüz İstanbul içindeki şehir hastaneleri gibi projeleri yabancı yatırımcı geldiğinde Dünya Bankası'ndaki MIGA bu projelere yatırımı garanti altına alıyor.
75. Nedir garanti? "Risk meydana gelirse ben devlete gitmem, yabancı yatırımcıya ödenecek primi MIGA'dan alırım" diyor. MIGA çok taraflı ve yatırımları garanti altına alan bir kuruluştur ve Türkiye de bu kuruluşa taraftır. MIGA çok taraflı yatırım anlaşması ile kurulduğu için çok önemli bir husus var ki eğer ev sahibi devlet garantiye izin vermezse garanti sözleşmesi yapılmıyor. Bu ne demektir? 15. madde çok önemlidir. Tabii her yatırımcıyı garantiye alamıyor ve bunun MIGA Konvansiyonu'nun madde 11 ve 12'de yer alan şartları vardır. Eğer ev sahibi devlet bu şartları onaylamazsa MIGA garanti etmiyor.
76. Bizim için bu konuda çok önemli bir nokta var. Bu proje çok önemli bir proje ve her açıdan değerlendirilmesi gerekiyor ki şu anda Çevre Bakanlığı'na gitti diye haberler var çünkü çevresel düzenlemeler eğer uyumlu değilse MIGA garanti vermiyor. MIGA'nın en önemli garanti şartlarından birisi 13. maddede yazmaktadır. Eğer proje çevresel problemler teşkil edebiliyorsa garantiyi vermiyor. Tabii garanti verdiği özellikle Afrika'da olaylar da vardır ama genelde vermiyor.

77. Son olarak MIGA'nın son yıllarda Türkiye'ye yapmış olduğu garantilerden en önemlisi ki dünya genelinde olan bir konudur. Mesela devlet 30-40 milyar dolar borçlanıyor. Nasıl yapacağız? Devlet bunu bankalardan alıyor. MIGA da "summary dept risk" dediğimiz "sovereign financial obligation" yani egemen devletlerin finansal yükümlülüğünü olarak garanti altına alıyor. Bu bir yatırım olduğu için ben bunu garanti altına alabilirim diyor.
78. Yabancı yatırımcı ülkemize geldiğinde öncelikle iç hukuk düzenlemelerine bakacaktır. Uluslararası anlamda Türkiye iki taraflı yatırım anlaşmalarıyla, Enerji Şartı Anlaşmasıyla, 1965 ve 80'li yıllarda ICSID Washington Konvansiyonu dediğimiz yabancı yatırımcılar ile devlet arasında çıkan uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin konvansiyona taraf olmamız, MIGA'ya üye olmamız önemlidir. Bu çerçevede bu kanalın uluslararası bir kanal olup olmadığından tutun da devletler hukuku bağlamında nelerle karşılaşabileceğini tabii ki değerlendireceklerdir. Bir raporlama sistemi vardı. Yabancı yatırımcı Türkiye'ye geldiğinde ne tür finansal ve hukuki risklerle karşılaşacağını raporlayacaktır. Hukuki olarak Türkiye çok iyidir, "fair and equitable" ile onu sağlar ancak onu sağlarken yabancı yatırımcı risklere hep dikkat edecektir. Bunu Türk yatırımcılar da yapıyorlar ve yapmadıklarında Türkmenistan, Kazakistan ve Kırgızistan da davalık oluyorlar. Eğer bu tür değerlendirmeleri yapmazsanız problem oluyor.
79. En son Süveyş Kanalı'nda çok önemli bir durum var, hatta soru vardı. Büyük Panama'nın da 7 milyar dolar getirisi var. Evet buranın da olur. Hatta Avrupa Birliği ile OECD 2017'de Süveyş Kanalı'nda çok önemli atılımlar yaptı, Türkiye de bence bunu dikkate alacaktır. Biz hep ticari gemiler geçecek diyoruz ya orada Avrupa Birliği ve özellikle OECD burada özel teşvikler getirmektedir. Bizim yabancı yatırımları teşvik mevzuatımız da 2012'de yapılmıştır. 2012'de getirilen düzenlemelerle spesifik ve ekonomik sonlar yani özel ekonomik son getirilmiştir. Eminim bu kanal da -eğer yapılırsa- Avrupa Birliği veya başka devletler tarafından böyle bir proje olacaktır.
80. Uzun lafın kısası çok teşekkür ediyorum ama ben uluslararası yatırım hukuku alanını büyük bir çerçevede değerlendirdim. Yatırım, kamu imtiyaz sözleşmeleri veya yap işlet devret sözleşmelerinden ziyade en üst koruma aracı olan iki taraflı yatırım anlaşmalarıyla bunun korunacağını da söyleyebilirim.
81. Beni dinlediğiniz için çok teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ersin ÇAMOĞLU

82. Sayın Yusuf Çalışkan a çok teşekkür ediyoruz. Şimdi Sayın Ercüment Erdem'in bildirisini dinleyelim.

Prof. Dr. Ercüment ERDEM:

83. Sayın hocam, teşekkür ederim. Sayın Dekan, kıymetli meslektaşlarım, değerli öğrenciler, hanımefendiler, beyefendiler hepiniz öğleden sonra oturumu- na hoş geldiniz. Öncelikle Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi'ne beni de